

This eChok volume of
Deuteronomy
Volume 1

is Dedicated in honor of

Lilian and Nathan Haber

Dedicated by Amy and Jimmy

יכיון בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד ׀ דמילוי יוד דשם ב'׀ן להשאיר בו הארה מתוספת נשמה של שבת שעברה

כו חזי די אנא יהב קדמיכון
יומא דין ברבן ולוטין: כז ית
ברבן די תקבלון לפקודיא דיי
אלהכון די אנא מפקד יתכון
יומא דין: כח ולוטיא אם לא
תקבלון לפקודיא דיי אלהכון
ותסטון מן ארחא די אנא מפקד
יתכון יומא דין למהך בתר
טעות עממיא די לא ידעתון:
כט ויהי ארי יעלנד יי אלהך
לארעא די את עלל תמן
למירתה ותתן ית מברכיא על
טורא דגרזין וית מלטטיא על

כו ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה
וקללה: כז את הברכה אשר תשמעו אל-
מצות ידוה אלהיכם אשר אנכי מצוה
אתכם היום: כח והקללה אם לא תשמעו
אל-מצות ידוה אלהיכם וסרתם מן-הדרך
אשר אנכי מצוה אתכם היום ללכת אחרי
אלהים אחרים אשר לא ידעתם: ס
כט והיה כִּי יביאך ידוה אלהיך אל-הארץ
אשר-אתה בא-שמה לרשתה ונתתה את-
הברכה על-הר גרזים ואת-הקללה על-

(26) Behold, I set before you this day a blessing and a curse. (27) The blessing, if you will heed the commandments of the Lord your God, which I command you this day; (28) And the curse, if you will not heed the commandments of the Lord your God, but rather depart from the way which I command you this day, to go after other gods, which you have not known. (29) And it will be, when the Lord your God will bring you to the land to which you come, to possess it, that you will place those blessing upon Mount Gerizim, and those

RASHI

רש"י

(26) **A blessing and a curse** — those which were stated, respectively, on Mount Gerizim and on Mount Eival. (27) **The blessing** — on the condition that you will obey. (28) **[If you ... depart] from the way which I command you this day, to go [after other gods]** — This teaches us that whoever worships idols, departs from the entire path that Israel has been commanded. From here, our Rabbis said: One who affirms the divinity of an idol, is as though he denies the Torah in its entirety. (Sifrei) (29) **ונתת את על הר** — To be understood as the Targum renders it: ית מברכיא, those who bless. **על הר** — "facing Mount Gerizim:" the Levites turned their faces [toward the mountain], and began with the blessing: "Blessed is the man who does not make any graven or molten

(כו) ראה אנכי נותן. ברכה וקללה. האמורות בהר גרזים ובהר עיבל: (כז) את הברכה. על מנת אשר תשמעו: (כח) מן הדרך אשר אנכי מצוה אתכם היום ללכת וגו'. הא למדת: שכל העובד עבודת כוכבים, הרי הוא סר מכל הדרך שצטוו ישראל. מכאן אמרו: כל המודה בעבודת כוכבים ככופר בכל התורה בלה: (כט) ונתתה את הברכה. בתרגומו ית מברכיא. את המברכים: על הר גרזים. כלפי הר גרזים הופכין פניהם ופתחו בברכה: "ברוך

ונתת את על הר

טוֹרָא דְעִיבָל: ל הָלָא אֲנֹן
בְּעֵבְרָא דִירְדָנָא אַחֲרֵי אֶרֶץ
מְעַלְגֵי שְׁמֵשׁא בְּאַרְעָא כְּנַעֲנָאָה
דִּיתְבּ בְּמִישְׂרָא לְקַבֵּל גִּלְגָּל
בְּסַטְרֵי מִישְׂרֵי מוֹרָה: לֹא אֲרִי

הָרַ עֵיבָל: ל הָלֹא הֵמָּה בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן אַחֲרֵי
דֶּרֶךְ מְבוֹא הַשֶּׁמֶשׁ בְּאַרְץ הַפְּנֵעֵי הַיָּשָׁב
בְּעֵרְבָה מוֹל הַגִּלְגָּל אֶצֶל אֵלוֹנֵי מוֹרָה:

cursing upon Mount Eival. (30) Are they not [i.e., they are] across the Jordan, way beyond, in the direction of the sunset, in the land of the Canaanites, who dwell in the plain, opposite [and far from] the Gilgal, near Eilonei Moreh?

RASHI

רש"י

image....” Each of the curses in the section [as set out in Deuteronomy 27:15], were first stated in the format of a blessing, [beginning with the expression (ברוך), “Blessed be ...”]. After this, they turned their faces towards Mount Eival and began to recite the [corresponding] curse. (Sotah 32a) (30) **Are they not [across the Jordan]?** — Moshe gave [geographical] landmarks [describing the mountains]. (אחרי) **beyond** — This means: After crossing [to the other side of] the Jordan, much further on in distance, for that is the meaning of the expression אחרי, because wherever the term אחרי is used, it

הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמִסֻּכָּה וְגו'. כָּל הָאֲרוּרִים שֶׁבְּפָרְשָׁה אָמְרוּ תִּחְלָה בְּלִשׁוֹן “בְּרוּךְ” וְאַחַר כֵּן הִפְכוּ פְּנֵיהֶם כְּלִפֵּי הָרַ עֵיבָל וּפְתָחוּ בְּקִלְלָה: (ל) הָלֹא הֵמָּה. נִתַּן בְּהֶם סִימָן: אַחֲרֵי. אַחַר הַעֲבֵרַת הַיַּרְדֵּן הִרְבֵּה וְהִלָּאָה לְמַרְחֹק, וְזֶהוּ לִשׁוֹן אַחֲרֵי, כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר “אַחֲרֵי” מְפֹלֵג הוּא: דֶּרֶךְ מְבוֹא הַשֶּׁמֶשׁ. לְהֵלֵן מִן הַיַּרְדֵּן לְצַד מַעֲרָב. וְטַעַם הַמְקָרָא מוֹכִיחַ שֶׁהֵם שְׁנֵי דְבָרִים שֶׁנֶּנְקְדוּ בְּשְׁנֵי טַעְמִים: “אַחֲרֵי” נְקוּד בְּפֶשֶׁטֶא. וְ“דֶּרֶךְ” נְקוּד בְּמִשְׁפָּל וְהוּא דָּגֵשׁ וְאִם הִיָּה “אַחֲרֵי דֶּרֶךְ” דְּבוּר אֶחָד הִיָּה נְקוּד אַחֲרֵי בְּמִשְׁרַת בְּשׁוֹפֵר הַפּוּף, וְ“דֶּרֶךְ” בְּפֶשֶׁטֶא וְרָפָה: מוֹל הַגִּלְגָּל. רְחוּק מִן הַגִּלְגָּל: אֵלוֹנֵי מוֹרָה. שְׂכֵם הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר: “עַד מְקוֹם שְׂכֵם עַד אֵלוֹן מוֹרָה”:

signifies “a great separation [in time or place].” **[Across the Jordan, way beyond,] in the direction of the sunset** — i.e., beyond the Jordan, towards the west. [Rashi will now substantiate why אחרי and דרך are not connected, and are thus to be understood separately as: “way beyond,” and “in the direction” respectively, rather than one expression, meaning “beyond the direction.”] And the accent marks of the verse here, prove that אחרי and דרך refer to two separate things, for they are marked with two conjunctive accents [thus demonstrating that these words are disconnected]: אחרי with a pashta [which already separates its word from the succeeding one], and דרך with mashpail [which we call a yetib]. In addition, the ד of the word דרך has a dagesh inside it [which indicates that the word דרך begins a new phrase or topic]. If, however, דרך אחרי was to have been read as one phrase [and meaning, “beyond the direction”], then אחרי would have been marked by a conjunctive accent, namely an inverted shofar — shofar hafuch [which we call mahpach] and דרך marked by a pashta [the combination of which, would indicate the connection between those words] and the ד of the word דרך would not have a dagesh inside it. [But this is not so, and thus, אחרי and דרך are separate words in the verse.] מוֹל הַגִּלְגָּל — [means opposite and] far off from Gilgal. **Near Elonei Moreh** — This is Sh'chem — as is stated, “to the place Sh'chem, to Elonei Moreh.” (Genesis 12:6)

אתון עברין ית ירדנא למעל
למירת ית ארעא דיי אלהכון
הב לכון ותירתון יתה ותיבון
בה:

לא כי אתם עברים את הירדן לבא לרשת
את הארץ אשר ידוה אלהיכם נתן לכם
וירשתם אתה וישבתם בה:

(31) For you are crossing the Jordan, to come to possess the land which the Lord your God gives you, and you will possess it and dwell in it.

RASHI

רש"י

(31) For you are crossing the Jordan — *The miracles [that will occur for you during your crossing] of the Jordan will be a sign for you that you will come and inherit the land [as promised].* (Sifrei)

PROPHETS Isaiah 54

נביאים ישעיהו פרק נד

יא חשיכתא מקבלא עולבן
קרתא דאמרין עלה עממיא לא
תתנחם הא אנא כבש בצדדיא
אבני רצפתיה ואשכלליניה
באבנין טבין: יב ואשוי
במרגליו אעו ותרעיה לאבני
גמר וכל תחומיה לאבני צרוף:

יא עניה סערה לא נחמה הנה אנכי מרביץ בפוץ
אבניך ויסדתיה בספירים: יב ושמתי כדכד
שמשתיה ושעריך לאבני אקדה וכל גבולך
לאבני חפץ: יג וכל בניך למודי ידוה ורב שלום
בניך: יד בצדקה תפונני רחקי מעשק פי לא

יג וכל בניך אלפין באוריתא דיי וסגי יהי שלם בנה: יד בזכותא תתקנין אתרחקי מעושקא ארי לא

(11) O poor tempestuous one, who was not consoled, behold I will set your stones with carbuncle, and I will lay your foundations with sapphires. (12) And I will make your windows of jasper and your gates of carbuncle stones, and all your border of precious stones. (13) And all your children shall be disciples of the Lord, and your children's peace shall increase. (14) With righteousness shall

RASHI

רש"י

(11) **Tempestuous one** — *whose heart storms with many troubles. I will set* — *I pave your floor with carbuncle stones.* (יא) סערה. שלבה סוער ברבי צרות: מרביץ. רצפתך מאבני נפך: (יב) כדכד. מין אבן טובה: שמשתיה. חלונותיה שמש זורחת עליה: לאבני אקדה. מיני אבנים טובות בוערות כלפידים: לאבני חפץ. לאבני צרוף: (יד) רחקי מעשק. תרחקי מן (12) **Jasper** — *a kind of precious stone. Your windows* — *windows through which the sun [shemesh] shines. Of carbuncle stones* — *A type of precious stones that burn like torches. Of precious stones* — *Needed stones.* (14) **Go far away from oppression** — *You will move far away from those who oppress*

תִּדְחַלְיִן וּמִתְבִּירָא אַרְי לָא יְעוּל
עֲלֶיךָ: טו הָא אֲתַכְנֶשָׂא
אֲתַכְנֶשׁוּן לִיךְ גְּלוֹת עֲמִיךְ
לְסוּפָא מְלָכִי עֲמִמְיָא
דְּמִתְכְּנֶשִׁין לְאֲעָקָא לִיךְ
יְרוּשָׁלַם בְּגוֹיָךְ יִתְרַמוּן: טז הָא

תִּירְאִי וּמִמַּחֲתָהּ כִּי לֹא־תִקְרַב אֵלֶיךָ: טו הֵן גֹּר
יִגוּר אַפְסֵי מֵאוֹתֵי מִי־גַר אֲתָךְ עֲלֶיךָ יְפוּל: טז הֵן
(קרי הגה) אֲנֹכִי בְּרֵאתִי חֶרֶשׁ נִפְחַ בְּאֵשׁ פָּחַם וּמוֹצִיא
כְּלִי לְמַעֲשָׂהוּ וְאֲנֹכִי בְּרֵאתִי מִשְׁחִית לְחַבְּלֵ:

אֲנָא בְּרִית נִפְחָא נִפַח נור בְּשַׁחֲרִין וּמִפִּיק מְנָא לְצוּרְכִיהּ וְאֲנָא בְּרִית מַחְבְּלָא לְחַבְּלָא:

you be established, go far away from oppression, for you shall not fear; and from ruin, for it will not come near you. (15) Behold, the one I am not with, shall fear, whoever mobilizes against you, shall fall to you. (16) Behold, I have created a smith, who blows on a charcoal fire and produces a weapon for his work, and I have created a destroyer to destroy [it].

RASHI

רש"י

you. (15) **Behold, the one I am not with, shall fear** — *He shall fear and dread [evil decrees], he with whom I am not. Whoever mobilizes against you* — *whoever mobilizes against you for war.* (16) **I have created a smith** — *[who produces a weapon], and it is I who have created a destroyer to destroy [it].*

הַעוֹשֵׂקִים אוֹתָךְ: (טו) הֵן גֹּר יִגוּר. יְרָאָה וְיִגוּר אוֹתוֹ שְׂאִין אֲנִי עִמּוֹ: מִי־גַר אֲתָךְ. מִי אֲשֶׁר נֶאֱסַף עֲלֶיךָ לְמַלְחָמָה: (טז) אֲנֹכִי בְּרֵאתִי חֶרֶשׁ. וְאֲנִי אֲשֶׁר בְּרֵאתִי מִשְׁחִית לְחַבְּלוֹ:

Writings Psalms 7

כתובים תהלים פרק ז

ז קוּם יי בְּתוֹקְפֶךָ אֲתַנְטֵל
בְּרוּגְזָא עַל מְעִיקֵי וְסִרְהִיב לִי
דִּינָא דִּי פִקְדָתָא: ח וּכְנִישֵׁת
אֲמִיָּא תַחֲזוּרִינְךָ וְאֲמַטְלָתְהָא
לְבִי שְׁכִינְתָךְ תּוֹב: ט מִיִּמְרָא דִּיִּי

ז קוּמָה יְדוּהָ | בְּאַפְךָ הַנְּשֵׂא בְּעֵבְרוֹת צוּרְרֵי וְעוֹרָה
אֵלַי מִשְׁפַּט צוּיִתָּ: ח וְעַדֵּת לְאֲמִים תְּסוּבְּכָךְ וְעֲלִיָּהּ
לְמָרוֹם שׁוֹבָה: ט יְדוּהָ יִדְיִן עֲמִים שְׁפֹטְנֵי יְדוּהָ

(7) Arise, O Lord, in Your anger, lift up Yourself in indignation against my adversaries; awake for me at the judgment which You have commanded. (8) And let the congregation of the peoples gather about You, and over them return on high. (9) O Lord, Who ministers judgment to the peoples, judge me, O Lord,

RASHI

רש"י

(7) **Arise, O Lord, in Your anger** — *against my enemies. The judgment which You have commanded* — *“You shall break them with an iron rod.” (Psalms 2:9)*
(8) **The congregation of the peoples** — *If they will gather about You, [for You] to save them, remove Yourself from them, and return on high.* (9) **O Lord, Who ministers judgment**

(ז) קוּמָה ה' בְּאַפְךָ. עַל שׁוֹנְאֵי מִשְׁפַּט צוּיִתָּ. תְּרוּעֵם בְּשִׁבְטֵי בְּרוּזָל: (ח) וְעַדֵּת לְאֲמִים. אִם תְּסוּבְּכָךְ לְהוֹשִׁיעֵם תִּתְרַחַק מֵעֲלֵיהֶם וּלְמָרוֹם שׁוֹבָה: (ט) ה'

יִדִין עֲמִמִּיָּא דוֹן יְתִי יִי כּוֹכּוֹתִי
 וּכְשִׁלְמוֹתַי פֶּרַע עֲלַי: י יִשְׁתַּצִּי
 כְּעַן בִּישָׂא דְרִשְׁעֵי וַיִּשְׁתַּכְּלֵלּוֹן
 צְדִיקִי וּבַחֵן לְבָבִי וּכְלִין אֱלֹהָא
 וְכָפָה: יֵא תְרִיסִי עַל אֱלֹהָא פְּרִיק
 תְּרִיצִי לְבָא: יב אֱלֹהָא דִּינָא

כְּצַדִּיקִי וּכְתַמִּי עֲלַי: י יִגְמַר-נָא רַע וְרִשְׁעִים וְתִכּוֹנֵן
 צְדִיק וּבַחֵן לְבוֹת וּכְלִיּוֹת אֱלֹהִים צְדִיק: יא מְגַנִּי
 עַל-אֱלֹהִים מוֹשִׁיעַ יִשְׂרָאֵל-לֵב: יב אֱלֹהִים שׁוֹפֵט
 צְדִיק וְאֵל זֹעֵם בְּכָל-יוֹם:

וְכָפָה וּבַתְּקוּף רְגִזוּ עַל רִשְׁעֵי כָּל יוֹמָא:

according to my righteousness, and according to my integrity that is in me.
 (10) Oh, that the evil of the wicked would come to an end, and that You would
 establish the righteous, for the righteous God examines the mind and the heart.
 (11) My shield is with God, Who saves the upright heart. (12) God is a righteous
 Judge, a God that has indignation every day.

RASHI

רש"י

to the peoples — *Remove the judgment from us and impose it on the [idolatrous] peoples.*

דִּין עַמִּים. הִפָּךְ הַדִּין מֵעַלְּנוּ וְתַתְּנֵהוּ עַל הָאֲמוֹת:
 (י) יִגְמַר. לְשׁוֹן כְּלִיּוֹן: (יב) שׁוֹפֵט צְדִיק. אֲתָה לְשׁוֹפֵט
 צְדִיק: וְאֵל זֹעֵם בְּכָל יוֹם. בְּשִׂרְוֹאָה מַעֲשֵׂה הָרִשְׁעִים:

(10) **Would come to an end** — *This is an expression of total destruction.* (12) **A**

righteous Judge — *are You, to judge righteously. A God that has indignation every day* — *when He sees the deeds of the wicked.*

Mishnah Terumot, chapter 4

משנה תרומות פרק ד

(1) If a person sets aside part of the *terumah* and tithes [i.e., only one *se'ah* instead of the usual two, from a pile of a hundred], he may take from it [the same pile, the] other [*se'ah*] *terumah* due of it, but [he may] not [take from it *terumah*] for [produce in] another place. Rabbi Meir says, He may also take *terumah* and tithes for another place. (2) If a person's produce was in a storeroom, and he [the owner *am ha'arets*] gave a *se'ah* to a Levite [employee, for *ma'aser rishon*] and a *se'ah* to a poor

א המפריש מקצת תרומה ומעשרות, מוציא ממנו תרומה עליו, אבל לא למקום אחר. רבי מאיר אומר, אף מוציא הוא למקום אחר תרומה ומעשרות: ב מי שהיו פרותיו במגורה, ונתן סאה לבן לוי וסאה לעני,

רבנו עובדיה מברטנורא

א המפריש מקצת תרומה ומעשרות. כגון שהיה לו מאה סאין טבל והוציא מהם סאה תרומה ובדעתו להפריש עדיין השאר חוזר ומוציא מאותו הכרי עצמו עד שישלים ב' סאין כשיעור התרומה הטבל הוא שיעלה בידו ולא מה שכבר מתוקן: אבל לא למקום אחר. אם יש לו ק' סאין אחרים של טבל אינו יכול להפריש עליהן מאלו שהוציא מקצת תרומתן, דלגבי אחרים תלינן דלמא מן המתוקן הוא מוציא עליהן ולא מן הטבל שבו, ור' מאיר שרי אף למקום אחר. ואין הלכה כר' מאיר: ב במגורה. באוצר כדכתיב (תנ"ך) העוד הזרע במגורה: ונתן סאה לבן לוי. מתניתין איירי בפועל חבר הבא לסעוד אצל בעל הבית ואינו מאמינו על המעשרות, וראה הפועל את בעל הבית נותן ממגורתו סאה לבן לוי וסאה לעני, ר' מאיר אומר דארתו פועל יכול לאכול מן המגורה שמונה סאים, דמסתמא בתורת מעשר

[employee, for *ma'aser oni*], he [a third employee, who is a *chaver*] sets aside up to eight *se'ah*, and he eats from them [without fearing that it is *tevel*, for if the owner gave a *se'ah*, presumably as tithes, which is 1/10th, to the Levite, and an additional 1/10th to the poor, it may be assumed that there are eight *se'ah* of properly tithed produce]; the opinion of Rabbi Meir. But the Sages say, He [the owner] gave as tithes [for the Levite and the poor employee] only according to the calculation [for a meal, and the excess was not meant as tithes but rather as a gift, therefore he may eat only an amount of one meal in proportion to the amount given for actual tithes]. (3) The measure of *terumah*: a generous [person, gives] one [part] of forty. The School of Shammai say, [One] of thirty. The medium [person, gives] one of fifty, and the miserly [person, gives one] of sixty. If a person gave *terumah* and discovered [that it was only] one in sixty, it is valid *terumah*, and he need not give *terumah* [again]. If he added [to the *terumah* to make up the difference], he must [take] tithes [from the addition, being that it is not valid *terumah*. If he discovered [that he had given one part] in sixty-one, [which is less than the miserly amount] it is valid *terumah*, and he must give *terumah* again in [the amount of] his usual practice, [and may do so] in measure, in weight and in count [i.e., the addition does not require giving by estimation]. Rabbi Yehudah says, Even if it is not from what is near by [the usual requirement, when setting aside *terumah*]. (4) If a person says to his agent, "Go forth and take *terumah*," he takes *terumah* in accordance

רבנו עובדיה מברטנורא

ראשון נתן ללוי ובתורת מעשר עני נתן לעני והרי יש כאן שמונה סאים מתוקנים ומעט יותר ואף על פי שלא ראהו מפריש תרומה גדולה לא נחשדו עמי הארץ על התרומה: **וחכמים אומרים**. לא הפריש בעל הבית אלא לפי חשבון סעודה זו שרוצה הפועל לאכול, והשאר מתנה בעלמא הוא דיהיב ללוי ולעני, הלכך אין הפועל יכול לאכול אצלו עד שיכלו שמונה סאין כדברי רבי מאיר, אלא אותה סעודה שהיה לו לאכול אצלו ותו לא. פירוש אחר, ונתן סאה לבן לוי וסאה לעני והלכו להם, וכשבא להפריש שמונה סאין מן המגורה ולאכול אותם על סמך השני סאין שנתן לבן לוי ולעני, ואינו יודע אם אותן שני סאין קיימים אם לאו, רבי מאיר אומר מפריש שמונה סאין ואוכלן על סמך אותן שני סאין שנתן לבן לוי ולעני, בחזקת שהן קיימים: **וחכמים אומרים אינו מפריש אלא לפי חשבון**. הקיימים, אם כל השני סאין קיימים מפריש עליהן שמונה סאין ומעט יותר, ואם אין קיימים אלא חציין אינו מפריש עליהם אלא ארבע סאין, לפי חשבון מה שנמצא מהן קיימים כך מפריש עליהם ולא יותר והלכה כחכמים: **ג עין יפה אחד מארבעים**. מי שהוא נדיב לב ותורם בעין יפה מפריש אחד מארבעים: **והבינונית אחד מחמשים**. לאו דברי בית שמאי נינהו אלא תנא קמא קאמר לה, ומעין יפה דבית שמאי אתה למד לדבריהם עין רעה ובינונית אף על גב דלא תני לה במתניתין: **ועלה בידו אחד מששים**. כגון שתרם מאומד ועלה בידו אחד מששים והוא עין רעה: **חזר והוסיף חייב במעשרות**. דכבר נפטרו ואין שם תרומה חל על מה שמוסיף הלכך התוספת הזאת הוי טבל גמור וחייבת במעשרות: **מששים ואחד**. כגון שהיו בכרי ששים ואחד סאין, ועלה בידו סאה, אותה סאה, תרומה: **ויחזור ויתרום**. כמו שהוא למוד [אם הוא רגיל] לתרום אחד מששים יפריש עדיין אחד מששים בסאה, ואם הוא רגיל לתרום אחד מחמשים נמצאו דנשאר עדיין אחד עשר סאין שלא נתרמו: **במדה ובמשקל**. כלומר אותו מותר שהוא תורם, מותר לתרום במדה ובמשקל ובמנין, דלא אמרו לתרום מאומד אלא בתחלת התרומה: **אף שלא מן המוקף**. דסבר ר'

with the mind [i.e., wishes] of the owner [taking the amount usually given by the owner]. If he does not know the intention of the owner, he takes *terumah* as an average person would; one of fifty. If he subtracted ten [parts] or added ten, [thinking that this was the owner's intent] the *terumah* is valid *terumah*. If he intended to add [more than what he assumed the owner wanted] even one [part], his *terumah* is not valid *terumah*. (5) If a person gives more *terumah* [than the three amounts listed above, up to how much may he give?] Rabbi Eliezer says, One [part] in ten, as [the amount of] *terumat ma'aser*; [if he gives] more than this, he must make it [the surplus] *terumat ma'aser* for [produce in] another place [i.e., he must give it to a Levite to use as *terumat ma'aser*, since the surplus is not *terumah*, but rather ordinary produce which requires tithing for the Levite: However, since each grain has in it a portion of *terumah*, he therefore must give it to the Levite who in turn, must give it to the priest and [the Levite] uses the surplus as *terumat ma'aser* for other produce]. Rabbi Yishmael says, Half may be non-sacred produce and [up to] half may be *terumah* [i.e., he may give fifty percent]. Rabbi Tarfon and Rabbi Akiva say, [He may give as much as he wants,] as long as some non-sacred produce remains thereof. (6) At three times are [the contents of] the basket [in which tithes are usually taken] measured: At [the time of the ripening of] the firstfruits [when the fruit are at their largest], at [the time of the ripening of] the last fruits [when some fruit already are dry and therefore smaller], and in the middle of the summer [the fruits are mid-size]. The one who counts [the fruit to be tithed, (excluding *terumah* which may not be counted and is given by

רבנו עובדיה מברטנורא

יהודה אין צריך לתרום מן המוקף אלא בתחלת תרומה. ואין הלכה כרבי יהודה: מוקף. קרוב וסמוך ובאותו מקום עצמו: ד כרעתו של בעל הבית. לפי שיש תורם בעין יפה ויש בעין רעה ויש בבינונית: פיהת עשרה. ותרם מארבעים: או הוסיף עשרה. ותרם מששים: תרומתו תרומה. דכיון דבאחד משיעורי חכמים חכם יכול למימר ליה, אנא להכי אמדתיך: ואם נתכוין להוסיף. שהיה יודע דעתו של בעל הבית ובמתכוין הוסיף אפילו אחד, אין תרומתו תרומה: ה אחד מעשרה. יכול להרבות ולהפריש תרומה, הואיל ואשכחן שם תרומה במקום אחד שהוא אחד מעשרה. ואם ריבה יותר אין שם תרומה על אותו ריבוי, והוא חולין הטבולין למעשר, ומדומע בתרומה, וזו היא תקנתו, שיעשנו תרומת מעשר למקום אחר. ויתנהו לזוי שיעשנו תרומת מעשר על מעשר טבל שלו והלוי יתן לו חולין כנגד אותו ריבוי. והא דקאמר יעשנו תרומת מעשר למקום אחר ולא אמר יעשנו תרומה למקום אחר, לפי שאין תורמין שלא מן המוקף אבל תרומת מעשר מפרישין אותה [אפילו] שלא מן המוקף: מחצה חולין ומחצה תרומה. דסבר יכול אדם לעשות חצי כריו תרומה דכתיב (דברים יח) ראשית דגן דיו לראשית שיהא כדגן [ראשית היא תרומה] ודגן הוא השיריים: עד שישיר שם חולין. לא בעינן רק שהיו שיריה ניכרים. והלכה כרבי טרפון ורבי עקיבא: ו הכלכלה. שמוודים בו להפריש המעשרות ותרומת מעשר, שאין מפרישים אותה אלא במדה ובמנין ובמשקל כדתנן ואל תרבה לעשר אומדות. אבל תרומה גדולה אין מפרישים אותה אלא מאומד כדתנן לעיל: משערין את הכלכלה. לידע מה שיכנסו בה מן הפירות: בבכורות. בזמן שהפירות בבכוריהן הן במלואן והכלכלה מכילה מהן פחות ממה שהיא מכילה מהן בסוף הקיץ שכבר התחילו להצטמק והן צנומות דקות: ובאמצע הקיץ. שהן מבושלות ואינם מצמוקות, הכלכלה

כרעתו של בעל הבית. אם אינו יודע דעתו של בעל הבית, תורם כבינונית, אחד מחמשים. פהת עשרה או הוסיף עשרה, תרומתו תרומה. אם נתכוין להוסיף אפילו אחת, אין תרומתו תרומה: ה המרבה בתרומה, רבי אליעזר אומר, אחד מעשרה, בתרומת מעשר. יתר מכאן, יעשנה תרומת מעשר למקום אחר. רבי ישמעאל אומר, מחצה חלין ומחצה תרומה. רבי טרפון ורבי עקיבא אומרים, עד שישיר שם חלין: ו בשלשה פרקים משערים את הכלכלה, בבכורות, ובסיפות, ובאמצע הקיץ. המונה, משבח. והמודד,

estimation only)] is praiseworthy, the one who measures [the fruit] is more praiseworthy than he, and the one who weighs [the fruit] is the most praiseworthy of the three. (7) Rabbi Eliezer says, *Terumah* is neutralized [if it got mixed with other produce] in one and one hundred parts [however one part is removed and given to the priest]. Rabbi Yehoshua says, [It is neutralized] in one hundred and [something]

more [i.e., it does not require a hundred and one], and this “[something] more” has no definite measure. Rabbi Yose ben Meshulam says, [This “something] more” is a *kav* [1/6th of a *se'ah*] per one hundred *se'ah*, [that is,] one sixth of what got mixed [i.e., of the *se'ah* that fell in]. (8) Rabbi Yehoshua says, Black figs neutralize with white [figs], and white [figs] neutralize with [black] figs [i.e., if a fig of *terumah* fell into a pile of one hundred figs, half being white half being black, the two combine and are now one unit of a hundred and therefore neutralize the fig of *terumah*]; regarding pressed fig-cakes, the large ones [combine to] neutralize with the small ones, and the small ones [combine to] neutralize with the large ones; the round [cakes] neutralize with the square ones, and the square ones neutralize with the round ones. Rabbi Eliezer prohibits [they do not combine to neutralize]. Rabbi Akiva says, If it is known

רבנו עובדיה מברטנורא

מחזקת מן הפירות יותר ממה שמחזקת מהן כשהן מבוכרות במלואן, ופחות ממה שהיא מחזקת מהן בסוף הקיץ כשכבר נצטמקו. הלכך משערין בשלשה זמנים הללו: **ובסיפופת**. פירות שבסוף הקיץ: **המונה משובח**. מן המוציא באומר: **והמודר משובח וכו'**. ודוקא במעשרות ותרומת מעשר אבל לא בתרומה גדולה כדפרישית: **! תרומה עולה באחד ומאה**. סאה של תרומה שנפלה למאה סאין של חולין שהם בין הכל אחד ומאה נוטל אחד מהן ונותנה לכהן והשאר חולין כמו שהיו: **במאה ועוד**. אם נפלה סאה של תרומה לתוך תשעים ותשעה סאין של חולין ומשהו יותר מתשעים ותשעה, וזה המשהו אין לו שעור, הואיל יש כאן מאה ועוד משהו נוטל סאה אחת ונותנה לכהן והשאר חולין כשהיה: **קב למאה סאה שתות למדמע**. אם נפלה סאה של תרומה בצ"ט של חולין וקב יותר, שהקב הוא שתות לסאה של תרומה המדמעת, שהסאה ששה קבים. אז נוטל סאה אחת והשאר חולין כשהיו. אבל אם היו החולין פחות מצ"ט וקב, הכל מדומע, וימכרו כולם לכהן בדמי תרומה חוץ מדמי סאה של תרומה שבה. והלכה כרבי אליעזר שאין תרומה עולה בפחות מאחת ומאה. דסתם לן תנא כוותיה בכמה דוכתי. והכל מודים שאין התרומה עולה במאה בלבד, וכל שכן בפחות ממאה דכתיב בתרומת מעשר (במדבר יח) מכל חלבו את מקדשו ממנו, דבר שאתה תורם ממנו אם נפל לתוכו מקדשו והיינו אחד ממאה דממאה סאין מפרישין עשר למעשר ראשון ומאותן עשר, סאה לתרומת מעשר, ואמר רחמנא שאם חזרה אותה סאה לתשעים ותשעה, מקדשתן, ונעשה הכל מדומע: **ח תאנים שחורות מעלות את הלבנות**. תאנה של תרומה, שחורה או לבנה, שנפלה למאה תאנים של חולין חציין שחורות וחציין לבנות כולן מצטרפין לבטלה, שאם היה רוצה היה דורסן ומערבן הכל ביחד ואם שחורה נפלה, מעלה אחת מן השחורות, ואם לבנה, מעלה אחת מן הלבנות, והשאר חולין כשהיו: **עיגולי דבילה**. דבילות תאנים הנדרסים בעיגול: **גדולים מעלים את הקטנים**. אם יש שם חמשים עיגולים קטנים ועשרים חמשים עיגולים גדולים, ואחד מן הגדולים כשנים מן הקטנים, ונפל לתוכן עיגול קטן של תרומה, מסייעות כולן לבטל. וכן עיגולים ומלבנים. עיגולים הם הנדרסות בעיגול, מלבנים תאנים הנדרסות בצורת ריבוע כמין דפוס שעושים בו הלבנים מרובעות: **ור' אליעזר אוסר**. אם שחורה נפלה השחורות

משבח ממנו. והשוקל, משבח משלשתן: **ז רבי אליעזר** אומר, תרומה, עולה באחד ומאה. **רבי יהושע** אומר, במאה ועוד, ועוד זה, אין לו שעור. **רבי יוסי** בן משלם אומר, ועוד, קב למאה סאה, שתות למדמע: **ח רבי יהושע** אומר, תאנים שחורות מעלות את הלבנות, והלבנות מעלות את השחורות. עגולי דבילה, הגדולים מעלים את הקטנים, והקטנים מעלים את הגדולים. העגולים מעלים את המלבנים, והמלבנים מעלים את העגולים. **רבי אליעזר אוסר**.

what [i.e., which color] fell, one does not neutralize with the other [since the figs of different color have no uncertainty, they are not part of the equation]; and if it is not known what fell, one does neutralize the other. (9) How so? [referring to Rabbi Akiva] If there are fifty black figs and fifty white [figs, of non-sacred produce]: If a black [fig, of *terumah*] fell [into these 100 figs], the black ones are prohibited and the white ones are permitted; if a white [fig, of *terumah*] fell [into these 100 figs], the white ones are prohibited and the black ones are permitted; if it is not known which fell, one neutralizes the other. In this Rabbi Eliezer rules stringently, and Rabbi Yehoshua rules leniently. (10) But in this [case] Rabbi Eliezer rules leniently and Rabbi Yehoshua rules stringently: Regarding a *litra* of dried figs [of *terumah*] pressed into the top of a jar [and placed on top of many other jars, each containing one hundred *litrot* of non-sacred dried figs], and he does not know [into the top of] which [jar he pressed the *terumah*]. Rabbi Eliezer says, They are regarded as if they were all separated [from their jars and are now one unit], and the bottom figs neutralize the ones on top. Rabbi Yehoshua says, There can be no neutralization [of the top layer of figs in all the jars] until there are one hundred jars there. (11) If a *se'ah* of *terumah* fell on the top of a [pile, in a] storeroom, and a person skimmed it off: Rabbi Eliezer says, If what he skimmed off [in addition to the remaining pile] contains one hundred *se'ah* [of non-sacred produce], it is neutralized in one hundred and one [we combine the skimmed portion with the pile to neutralize it]. And Rabbi Yehoshua says, It will not be neutralized. If a *se'ah* of *terumah* fell on top of a [pile in a] storeroom, it may be skimmed off [and the

ורבי עקיבא אומר, בידוע מה נפלה, אין מעלות זו את זו. וכשאינו ידוע מה נפלה, מעלות זו את זו: ט כיצד, חמישים תאנים שחורות והמישים לבנות, נפלה שחורה, שחורות אסורות והלבנות מתרות. נפלה לבנה, לבנות אסורות ושחורות מתרות. בשאינו ידוע מה נפלה, מעלות זו את זו. ובזו, רבי אליעזר מחמיר, ורבי יהושע מקל: ? ובזו רבי אליעזר מקל, ורבי יהושע מחמיר. בדורס ליטרא קציעות על פי הכר ואינו ידוע אי זו היא, רבי אליעזר אומר, רואין אותן כאלו הן פרודות, והתחתונות מעלות את העליונות. רבי יהושע אומר, לא תעלה עד שיהיו שם מאה כדים: יא סאה תרומה שנפלה על פי מגורה וקפאה, רבי אליעזר אומר, אם יש בקפוי מאה סאה, תעלה באחד ומאה. רבי יהושע אומר, לא תעלה. סאה תרומה שנפלה על פי מגורה, יקפיאנה. ואם כן,

רבנו עובדיה מברטנורא

אסורות ואם לבנה נפלה הלבנות אסורות, וכן בגדולים וקטנים, ועיגולים ומלבנים, הדומין לאותה שנפלה אסורים: בידוע מה נפלה. שחורה או לבנה: אין מעלות. לפי שיכול לאכול האחרות וכיון דמותרות הן אין מסייעות לבטל. אבל אם אין ידוע אם שחורה נפלה או לבנה כיון דכולן בספק איסור מעלות זו את זו והלכה כר' עקיבא: ט כיצד. לפרושי מלתיה דרבי עקיבא קאתי: ובזו רבי אליעזר מחמיר. בהא דתנינן לעיל, אבל במאי דבעינא למימר לקמן הוי איפכא: ? בדורס ליטרא קציעות. ליטרא של תאנים יבשים של תרומה: על פי הכר. של חולין, והרבה כדן יש. ואין ידוע באיזה כד דרסה, ובכל כד יש מאה ליטרות של חולין, אפילו אין כאן מאה כדן שרי ר' אליעזר, ואף על פי שידוע הוא שהליטרא של תרומה היא בפי הכד ואינה מעורבת עם החולין, רואין אותן כאילו נפרדו ממקומן ונתערבו החולין בתרומה ועולין באחד ומאה. ורבי יהושע סבר כיון דאינה מעורבת אין התחתונות מסייעות לבטל את העליונות, אלא השולים מותרים והפנימיים אסורים. עד שיהיו שם מאה כדן ותבטל פי חבית זה במאה פומין. והלכה כר' יהושע: יא מגורה. אוצר שאוגרים בו התבואה: וקפאה. הסיר מה שלמעלה, תרגום ויצף הברזל (מלכים ב ו) וקפא פרזלא: אם יש בקפוי תעלה באחד ומאה. מפרש בירושלמי דהכי קאמר אם יש בקפוי עם מה שתחתיו אחד ומאה תעלה, ורבי אליעזר לטעמיה דאמר התחתונות מעלות את העליונות, וקא משמע לך דאף על גב דקפאה וגלי דעתיה

remainder, may be eaten]. If so, then why did they [need to] say that the *terumah* is neutralized in one hundred and one? [This applies] when it is not known whether they are mixed up, or to where it [the *se'ah*] fell [if however, he knows it is on the top of the pile, its remedy is to skim]. (12) If there were two baskets [of non-sacred produce, each containing fifty *se'ah*], or two storerooms [of non-sacred produce], and a *se'ah* of *terumah* fell into one of them, and it is not known into which of them it fell, they [combine to] neutralize each other [and he takes out one *se'ah* from either or two half *se'ah* from each to give to the priest]. Rabbi Shimon says, Even if they are in two [different] cities, they neutralize each other. (13) Rabbi Yose says, A case came before Rabbi Akiva regarding fifty bundles of greens, and a [bundle] like them fell into them, and it [the bundle which fell in] was half *terumah* [and half non-sacred produce]. I said in his presence, It is neutralized, not because the *terumah* is neutralized in fifty-one, but because there were one hundred and two halves there [the amount requiring neutralization, is one half of one bundle].

רבנו עובדיה מברטנורא

שלא נתערבה עם התחתונות אף על פי כן התחתונות מסייעות לבטל: ורבי יהושע אומר לא תעלה. ר' יהושע לטעמיה דאמר לעיל שאין התחתונות מסייעות לבטל: סאה תרומה. סיומא דמלתיה דר' יהושע היא והכי קאמר כיון דלא תעלה כיצד יעשה, יקפאנה יסיר מה שצף למעלה ומעט סביב לה עד שידע שהסיר כולה, והשאר הכל חולין: **אם כן למה אמרו.** ממתניתין פריך על מלתיה דר' יהושע, אם כן באיזה מקום אמרו תרומה צריכה אחד ומאה, כיון שיש תקנה בקפוי, ומשני בשאין ידוע אם נבללה הסאה במגורה אחר שנפלה על פי המגורה, אי נמי בתחילה אין ידוע להיכן נפלה. והלכה כרבי יהושע: **ב שתי קופות.** בכל אחת חמשים סאה: ואין ידוע לאיזה מהן נפלה. ושתייהן אסורות מספק, מסייעות זו את זו לבטל, ואם רצה להעלות סאה מזו מעלה, מזו מעלה, מחצה מזו מחצה מזו מעלה. ושתי קופות אפילו הן בשני בתים ואין ידוע לאיזו מהן נפלה סאה של תרומה, מעלות זו את זו, מפני שדרך להתפנות והן מיטלטלות ממקום למקום, ופעמים שמתערבות זו עם זו. אבל שתי מגורות שאינן מיטלטלות בזמן ששתייהן בבית אחד מעלות זו את זו ואם הן בשני [בתים] אין מעלות זו את זו: **רבי שמעון אומר אפילו הן בשתי עיירות.** ואין הלכה כרבי שמעון: **ג שנפלה אחת מהן.** אגודה אחת כיוצא בהן, ואינה ניכרת מביניהן, ואותה אגודה היתה חציה חולין וחציה תרומה: **שהיו שם מאה ושני חציים.** עם החצי של תרומה שבה. ואשמועינן רבי יוסי שאין האגודה שחציה תרומה מודמעת אלא לפי חשבון תרומה שבה, ולא אמרינן שהאגודה כולה תדמע כיון שהיא תרומה מעורבת בחולין:

Gemara Berakhot 54b

גמרא ברכות דף נד:

Rav Yehudah said: Three persons require guarding [against evil spirits], these are: A sick person, a bridegroom, and a bride. In the Beraita it was taught: "A sick person, a mother who just delivered, a bridegroom, and a bride;" some add, a mourner, and some add

אמר רב יהודה: שלשה צריכין שמור. ואלו הן: חולה, חתן וכלה. במתניתא תנא חולה, חיה, חתן וכלה. ויש אומרים אף אבל. ויש אומרים אף תלמידי חכמים

further, scholars at night, [the sick, a new mother and the mourner, their luck is bad, the others arouse jealousy in the spirits]. Rav Yehudah said further: There are three things which, when drawn out, prolongs a man's days and years; the drawing out of prayer, the drawing out of a meal, and the drawing out of [easing oneself in] a privy. But is the drawing out of prayer a merit? Has not Rabbi Chiyya bar Abba said in the name of Rav Yochanan: If one draws out his prayer [thereby expecting fulfillment of his request], he will in the end suffer vexation of the heart, as it says, "Hope [i.e., prayer] deferred makes the heart sick," (Proverbs 13:12) and Rabbi Yitzchak also said: Three things cause a man's sins to be remembered [on high], these

are: [Passing under] a shaky wall, expectation of [the fulfillment of] prayer, and calling on heaven to punish his neighbor. — [And] there is no contradiction; one statement speaks of a man who expects the fulfillment of his prayer, the other [i.e., the drawing out of one's prayer of which it is said, it prolongs life,] of one who does not count upon its fulfillment. What then does he do? — He simply utters many supplications. "He who draws out his meal:" Because a poor man may come and he might give him something [to eat], as it is written, "The altar of wood three cubits high ... and he said to me, this is the table that is before the Lord." (Ezekiel 41:22) [Now the verse] opens with "altar" and finishes with "table." Rabbi Yochanan and Rabbi Elazar both explain that as long as the Temple stood, the altar atoned for Israel, but now, a man's table atones for him.

זוהר מקץ דף ר"ב ע"א

תנן: לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע וישתדל אבתרה אי אויל מנה יאות ואי לאו וישתדל באוריתא דהא לית לה מלה לתברא יצר הרע אלא אוריתא, אי אויל מוסב ואי לאו ידבר לה יומא דמותא בגין לתברא לה, הכא אית לאסתכלא דהא דא הוא (קס"א ב) יצר הרע ודא הוא מלאך המות, וכי מלאך המות מתבר מקמי יומא דמותא והא איהו קטולא דבני נשא חוי ואשתמע דחדוה הוא דיילה ובגין כך אסמי לון לבני נשא תדיר בגין לאמשכא לון לדא, אלא ודאי מה דאתמר דיבר לה בר נש ההוא יומא דמותא ודאי הכי הוא בגין דמתבר לבא דבר נש דהא יצר הרע לא שריא אלא באתר דאשתכח חדוה דחמרא ונסותא דרוחא, וכד אשכח רוחא תבירא בדין אתפרש מנה ולא שריא בהדה ובגין כך בעי לאדברא לה יומא דמותא ויתבר גופה ואיהו אויל לה, תא חזי יצר טוב בעי חדוה דאוריתא ויצר רע חדוה דחמרא וניאופין ונסותא דרוחא ובגין כך בעי בר נש לארגזא (לה) תדיר מההוא יומא רבא וימא דדינא יומא דחושבנא דלית לה לבר נש לאנגא עלה אלא עובדוי דכשרן דאיהו עביר בהאי עלמא בגין דיגיגו עלה בההיא שעתא, תא חזי ויראו האנשים כי הובאו בית יוסף. ומה בלהו חוו גיברין בלהו תקיפין וחד עולימא דאית לון לבייתא דיוסף דחלו, כד ייתי קדשא בריך הוא למתבע לה לדינא לבר נש על אחת כפיה וכמה, בגין כך בעי לה לבר נש לאודהרא

בלילה. ואמר רב יהודה: שלשה דברים המאריך בהן מאריך ימיו ושנותיו של אדם. המאריך בתפלתו והמאריך על שלחנו והמאריך בבית הכסא. המאריך בתפלתו מעליותא היא. והא אמר רבי חייה בר אבא, אמר רבי יוחנן: כל המאריך בתפלתו ומעין בה סוף, בא לידי כאב לב, שנאמר (משלי יג) תוחלת ממשכה מחלה לב. ואמר רבי יצחק: שלשה דברים מזכירים עונותיו של אדם ואלו הן: קיר נטוי, ועיון תפלה, ומוסר דין על חברו לשמים. הא לא קשיא הא דמעין בה הא דלא מעין בה והכי עביד דמפיש ברחמי והמאריך על שלחנו דילמא אתי עגיא ויהיב לה דכתיב (יהוקאל מא) המזבח עץ שלוש אמות גבה. וכתיב (שם) וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה'. פתח במזבח וסים בשלחן. רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרויהו כל זמן שבית המקדש קים מזבח מכפר על ישראל ועכשיו שלחנו של אדם מכפר עליו:

בְּהַאי עֲלָמָא לְאַתְתַּקְפָּא בְּהַ בְּקַדְשָׁא בְּרִידָא הוּא וְיִשְׁוֵי בְּהַ רִוּחַצְנָה דְּאַרְףַּ עַל גַּב דְּאַיְהוּ חֲטִי אִי יְהִדְרַר מִנְּהַ בְּתִיבְתָּא שְׁלִימְתָּא הָא תְּקִיף אִיְהוּ וְיִתְתַּקַּף בְּהַ בְּקַדְשָׁא בְּרִידָא הוּא כְּאַלּוּ לֹא חֲטָא, דְּהָא שְׂבָטִין בְּגִין דְּחֲטוּ עַל גְּנֻבַת יוֹסֵף הוּוּ דְּחֲלִין דְּאַלְמָלָא לֹא חֲטוּ לֹא הוּוּ דְּחֲלִין כְּלָל בְּגִין דְּחֻבּוּי דְּבַר נֶשׂ מִתְּבַרִין לְבַהּ וְלִית לֵה חִילָא כְּלָל מְאִי מְעַמָּא דְּהָא הֵהוּא יֵצֵר הַטּוֹב אֲתַבְרַ עִמָּה וְלִית לֵה חִילָא לְאַתְתַּקְפָּא עַל הֵהוּא יֵצֵר הָרַע, וְעַל דָּא בְּתִיב (דְּבָרִים כ) מִי הָאִישׁ תִּירָא וְרַף הַלֵּבָב תִּירָא (דִּירָאָה דָּא) מְחֻבִּין דְּבִידוּי דְּאַנְוִן תְּבִירָא דְּלִבָּא דְּבַר נֶשׂ:

Yosef Le-Chok

יוסף לחוק

Ethical Teaching:

מוסר

Sefer Chasidim, Chapter 173

ספר חסידים סימן קעג

The major rule and remedy against the three impulses is to stay in a different city some distance away, in a place where it is quite unusual for caravans to arrive from one's original place of residence. A remedy for looking at women, is not to be found among them. One should distance himself from walking near women, and curb his desire of watching them when they are nearby. For the main thing is that he should refrain from coming close to them and from discussing those improper matters, out of shame. And he should observe, how other people who are accustomed to being with women— behave, and curb his spirit from behaving likewise. If an opportunity to sin arises, he should consider that if a decree were made concerning this transgression [he must either commit it, or he will be put to death], he would certainly prefer to be killed in order to sanctify God's name. He should say to himself, this decree [of offering one's life] is much harder, yet would I not be able to stand

בְּלָל גְּדוּל וְתַקְנָה לְשִׁלְשָׁה יֵצֵרִים. לְהִיּוֹת בְּעִיר אַחֲרַת רְחוֹק מִשָּׁם שְׂאִין שְׂיָרוּת מְצוּיּוֹת לְבּוֹא מִשָּׁם. וְתַקְנָה לְרִאִיָּה אֵל יְהִי מְצוּי אֶצְל נָשִׁים וְיִרְחִיק הִלִּיכְתּוּ מֵהֵן וְיַעֲצֵר רוּחוֹ מִלְּרִאוֹתָן בְּשֶׁהֵן אֶצְלוּ, כִּי הָעֵקֶר מְנִיחַ מִפְּנֵי הַבִּשְׁתׁ לְהִתְקַרֵּב אֲלֵיהֶן וְלְדַבֵּר מֵאוֹתָן דְּבָרִים, אֲבָל רִאִיָּה שְׂאַחֲרִים עוֹשִׂים וְרִגְלִים בְּנָשִׁים, מִזֶּה יַעֲצֵר רוּחוֹ וְכָל עֲבָרָה וְעֲבָרָה שְׂתַבּוֹא לְיָדוֹ יִחַשֵׁב אִם הִיוּ גּוֹזְרִים עָלָיו גְּזֵרָה הִיָּה נֶהְרַג עַל קְדוּשַׁת הַשֵּׁם וְיֹאמֵר זֶה הַדְּבָר קָשָׁה יוֹתֵר שְׁלֹא אוֹכַל לַעֲמֹד בּוֹ, כָּל שְׂכֵן זֶה הֵקֵל שְׁלֹא אַחֲטָא. וְעַל הַרְהוּר אִשָּׁה בְּעֵת שְׂהוּא בָּא לְהַרְהוּר עַל אִשָּׁה בְּתַפְלָה יִתְקַע גּוּדְלֵי אֶצְבָּעוֹת רִגְלָיו בְּאַרְץ וְיִתְלֶה גּוּפוֹ עֲלֵיהֶן וְלֹא יִסְמַךְ יָדָיו לְכַתֵּל. וְזֶה הַדְּבָר מְבַטֵּל מִמֶּנּוּ כָּל מִינֵי הַרְהוּרִים וְאִם יֵשֵׁב וְאִינוּ יָכוֹל לַעֲמֹד מִפְּנֵי בְּנֵי אָדָם. יִנְעֹץ גּוּדְלָיו בְּחֹק בְּאַרְץ. וְעַל יֵצֵר שְׁלִישִׁי אֲהַבַת לְבוֹ וְאוֹהֵב אִשָּׁה בְּיוֹתֵר וְאִינוּ חוֹשֵׁשׁ בְּאִשָּׁה אַחֲרַת וְלֹא בְּאַהֲבַת בְּנִים וּבָנוֹת בְּעִבּוּר אֲהַבַת הָאִשָּׁה הַזֹּאת. תַּקְנָתוֹ

up to it? All the more so this one, which is easier for me to refrain from, that I certainly will not sin. Concerning thoughts about women: If he finds himself about to think of a woman during prayer, he should stick his toes into the ground and lean his weight on them without leaning his hands on the wall. Doing so will cause all types of improper thoughts to cease from him. If he cannot stand up because of people [around him], he should press his toes hard against the ground. As to the third impulse— the love of his heart, in which one loves a woman to the extent, that he pays no attention to any other woman, nor to the love of his sons and daughters, because of the love he has for this woman: The remedy for this is to leave that

country. If a sin comes to his hand, he should pray with all his heart that he not stumble regarding it. For if concerning momentary trials, a person must pray; all the more so, should he cry and pray intensely concerning eternal trials, which have no end or measure. And if he succeeds in withstanding the test, he should not give himself any credit, by saying, how righteous am I, for I withstood this test. Instead, he should bless the Holy One, blessed be He, for the fact that he was able to withstand the impulse to sin. For all hearts are in His hand, as it says, “The heart

of a king is like streams of water in the Hand of the Lord; He will bend it as He so desires.” (Proverbs 21:1) And it says, “And I also prevented you from sinning against Me.” (Genesis 20:6)

לְצֵאת מִן הַמְדִינָה הַהִיא וְאִם עֲבָרָה בָּא לְיָדוֹ יִתְפַּלֵּל עָלֶיהָ בְּכָל לְבוֹ שֶׁלֹּא יִפְשֵׁל בָּהּ שֶׁהָרִי עַל יִסּוּרֵי שְׂעֵה אָדָם מִתְפַּלֵּל עָלֶיהָ, עַל יִסּוּרֵי עוֹלָם שֶׁלָּהֶן אֵין סוּף וְאֵין חֶקֶר כֹּל שֶׁבֵּן שִׁיבְבָה וְיִתְפַּלֵּל מְאֹד עָלֶיהֶם. וְאִם עָמַד בְּדַבָּר אֵל יַחְזִיק טוֹבָה לְעַצְמוֹ לֹאמֹר כִּמְהָ אָנִי צָדִיק שְׁעַמְדָּתִי בְּדַבָּר זֶה אֵלֶּא יִבְרַךְ לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁלֹּא חָטָא. שֶׁבִּידוֹ הִלְבָּבוֹת שֶׁנֶּאֱמַר (מִשְׁלִי כֵא) פִלְגֵי מִיַּם לֵב מִלֶּךְ בֵּיד ה' לְכָל אֲשֶׁר יַחְפֹּץ יִטְנוּ. וְנֶאֱמַר (בְּרֵאשִׁית ב) וְאָחֲשֶׁךְ גַּם אֲנֹכִי אוֹתָךְ מִחֲטוּא לִי:

Practical Law:

Rambam, Laws of Blessings, Chapter 1

הלכה

הרמב"ם הלכות ברכות פרק א

(1) Whoever answers amen should not answer a snatched amen, nor an abrupt amen, nor a short amen, nor a long one, but a medium amen. He should not raise his voice higher than the person reciting the blessing. One who did not hear a blessing for which he himself is obligated to recite, should not answer amen with those responding. (2) One who recites an unnecessary blessing, takes [i.e., uses] the name of Heaven in vain; he is like one who swears a vain oath, and it is forbidden to answer amen after his blessing.

One may teach children the blessings with

their proper wording. Even though they [are in fact] reciting the blessings in vain, but for educational purposes, it is permissible. But one should not answer amen after them. And if one answers amen after them [e.g., he was about to eat an apple, and heard the appropriate blessing being recited by a child to which he responded amen], he has not fulfilled his own obligation [and must recite the appropriate blessing himself].

א כֹּל הָעוֹנֶה אָמֵן לֹא יַעֲנֶה לֹא אָמֵן חֲטוּפָה וְלֹא אָמֵן קְטוּפָה וְלֹא אָמֵן קְצָרָה וְלֹא אַרְבָּה אֵלֶּא אָמֵן בִּינּוּנִית. וְלֹא יִגְבִּיהַ קוֹלוֹ יוֹתֵר מִן הַמְבָרֵךְ. וְכֹל מִי שֶׁלֹּא שָׁמַע אֶת הַבְּרָכָה שֶׁהוּא חַיֵּב בָּהּ לֹא יַעֲנֶה אָמֵן בְּכָלל הָעוֹנִים: ב כֹּל הַמְבָרֵךְ בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה הָרִי זֶה נוֹשֵׂא שֵׁם שָׁמַיִם לְשׂוֹא וְהָרִי הוּא כְּנֹשֵׁב לְשׂוֹא וְאִסּוּר לְעֲנוֹת אַחֲרָיו אָמֵן. הַתִּינּוּקוֹת מְלַמְּדִין אוֹתָן הַבְּרָכוֹת כְּתוּקוֹן וְאֵף עַל פִּי שֶׁהֵן מְבָרְכִין לְבִטְלָה בְּשַׁעַת לַמוֹד הָרִי זֶה מִתֵּר וְאֵין עוֹנִין אַחֲרֵיהֶן אָמֵן וְהָעוֹנֶה אַחֲרֵיהֶן אָמֵן לֹא יֵצֵא יָדָיו חוּבְתוֹ: